

ფასიანი ქალაქების ბაზარი და ინტერნეტ-ტექნოლოგიების როლი მის ფუნქციონირებაში

თამარ ჩაჩანიძე — სტუ-ს დოქტორანტი

რეზიუმე

თანამედროვე ინტერნეტ-ტექნოლოგიების გავლენით მსოფლიოში ხდება ბიზნესის მართვის პროცესების ფუნდამენტური სტრუქტურული გარდაქმნები. მნიშვნელოვანწილად, ეს ცვლილებები შეეხო ფინანსურ სფეროსაც, რომელიც თავისი ბუნებით არის ერთ-ერთი ყველაზე პერსპექტიული ელექტრონული კომერციისთვის, რადგან იგი იძლევა თითქმის ყველა პროცესის სრული ავტომატიზაციის საშუალებას.

ინტერნეტი – ეს არის არაფორმალური გლობალური კომპიუტერული ქსელი, რომელიც აერთიანებს მილიონობით მომხმარებელს და წარმოადგენს ღია სისტემას, არ გააჩნია რაიმე სახის ცენტრი, საიდანაც იგი შეიძლება კონტროლდებოდეს. ინტერნეტი უზრუნველყოფს კავშირის რამდენიმე საშუალებას. ყოველი მათგანი ხასიათდება ინფორმაციის მყისიერი გადაცემით. ამისთვის კი საჭიროა მხოლოდ კომპიუტერი და ინტერნეტთან კავშირი.

ელექტრონული ვაჭრობა მსოფლიო საფონდო ბირჟის ზრდის ერთ-ერთი ძირითადი ფაქტორია. ინტერნეტი ნელ-ნელა გადაიქცა ფინანსური ტრანზაქციებისა და ინვესტიციების გლობალურ გამანაწილებელ სივრცედ. ინტერნეტ-ტექნოლოგიების საშუალებით ფასიანი ქალაქების შეძენა, რაც მთელს მსოფლიოში აღიარებულია თავისუფალი კაპიტალის დაბანდების საუკეთესო საშუალებად, ხელმისაწვდომი გახდა ყველა მსურველისათვის. სულ რაღაც რამდენიმე წამშია შესაძლებელი საინვესტიციო პორტფელის შექმნა და აქტივების მართვა, ყველა საჭირო ინფორმაციის მიღება მსოფლიოს ნებისმიერ წერტილში.

საკვანძო სიტყვები: ფასიანი ქალაქები, საფონდო ბირჟა, ნლინე-ტრეიდინგი, საბაზრო ეკონომიკა, დილერი, საბროკერო ფირმები, ინვესტიციები.

ქვეყნის გრძელვადიანი ეკონომიკური ზრდისთვის აუცილებელი პირობაა ფინანსური ბაზრების განვითარება. განვითარებული ფი-

ნანსური ბაზრები ქვეყანაში საერთაშორისო კაპიტალის მოზიდვის, ინვესტიციების ზრდის და ადგილობრივი ფინანსური რესურსის ეფექტიანი გადანაწილების წინაპირობაა. საქართველოში ფინანსური ბაზარი ჯერ კიდევ განვითარების სტადიაშია. ბიზნესისთვის ფინანსური რესურსის მოზიდვის ძირითად წყაროს კომერციული ბანკებიდან აღებული სესხი წარმოადგენს, ხოლო სააქციო კაპიტალით დაფინანსების წყარო შედარებით გამოუყენებელია. ფასიანი ქალაქების ბაზრის განვითარება მთავრობის მიერ გამოცხადებულ ქვეყნის განვითარების სტრატეგიაშია ასახული და პრიორიტეტულ მიმართულებას წარმოადგენს [4].

საბაზრო ეკონომიკის არსებობა ფასიანი ქალაქების ბაზრის, ანუ საფონდო ბაზრის გარეშე წარმოუდგენელია. მოგეხსენებათ, ფასიანი ქალაქი არის დოკუმენტი, რომელიც ადასტურებს საკუთრების უფლებას ან სასესხო დამოკიდებულებას დოკუმენტის გამომშვებ პირსა და მის მფლობელს შორის [1].

ეკონომიკური თვალსაზრისით ფასიანი ქალაქები შეგვიძლია განვსაზღვროთ როგორც კაპიტალის ერთ-ერთი ფორმა, რომელიც აიოლებს მის გადანაწილებას, შეუძლია მიმოქცევაში იყოს როგორც საქონელი და მოიტანოს შემოსავალი [1].

საფონდო ბირჟა – ესაა მექანიზმი, რომელიც თავს უყრის ფასიანი ქალაქების მყიდველებს და გამყიდველებს. საფონდო ბირჟისა და ფასიანი ქალაქების ბაზრის ცნებები ერთიდაიგივეა.

ფასიანი ქალაქების ბაზარი დაკავშირებულია ისეთი სახის ბაზრებთან, როგორიცაა კაპიტალის ბაზარი, ფულადი ბაზარი, ფინანსური ბაზარი. ტრადიციულად ამ ბაზრებზე წარმოდგენილია ფულადი რესურსების მოძრაობა.

ფასიანი ქალაქებით ვაჭრობა ინტერნეტის მეშვეობით – ერთ-ერთ ყველაზე მოთხოვნად საქონელს ქსელში წარმოადგენდა და წარმოადგენს აშშ-ს ფასიანი ქალაქები. ინტერნეტში მსგავსი მომსახურების ძირითადი მომწოდებლები არიან დისკაუნტ-ბროკერები და საბროკერო კომპანიები, რომლებიც უზრუნველყოფენ ფასიანი ქალაქების შეძენა-

რეალიზაციას კლიენტის მოთხოვნისამებრ გარკვეული საკომისიო გადასახადის ფასად. ეს კომპანიები კლიენტს მხოლოდ და მხოლოდ ეხმარებიან ფასიანი ქაღალდების ყიდვა-გაყიდვის პროცესში და არანაირ მონაწილეობას არ იღებენ მათ შემდგომ დაბანდება-განკარგვაში. დისკაუნტ-ბროკერები ბაზარზე გამოჩნდნენ ინტერნეტის გაჩენამდე გაცილებით ადრე და ორიენტირებულები იყვნენ ძირითადად იმ ინვესტორებზე, რომლებიც უპირატესობას ანიჭებდნენ დამოუკიდებლად ბაზრის ანალიზს, დამოუკიდებლად გადანყვეტილებების მიღებას და შესაბამისად ბაზარზე ოპერირებდნენ მცირე თანხებით. გარიგებების შესახებ ბრძანებები გაიცემოდა ტელეფონის საშუალებით, ხოლო გარიგებების ანგარიშების დაგზავნა ხდებოდა ფოსტის საშუალებით. თუმცა, ინტერნეტის განვითარების შემდეგ ინფორმაციის გაგზავნის სერვისი აღმოჩნდა ნამდვილად მოთხოვნილი [1].

პირველ რიგში ინტერნეტის საინფორმაციო და ანალიტიკური რესურსები სადღეისოდ საშუალებას გვაძლევს ჩავატაროთ ბაზრების დამოუკიდებელი ანალიზი ისეთი ინფორმაციისა და საშუალებების გამოყენებით, რომლებიც ადრე ხელმისაწვდომი იყო მხოლოდ პროფესიონალებისთვის. მეორეც, WallStreet-ის წამყვანი ანალიტიკოსებისა და ტრეიდერების რჩევების მოძებნა ნებისმიერ აქციაზე სავსებით შესაძლებელია ინტერნეტის ქსელში. მესამე, ვისაც არ აქვს დრო, რომ დამოუკიდებლად აწარმოოს ანალიზი, შეუძლია ისარგებლოს სპეციალური საიტებით, რომლებიც რეკომენდაციებს იძლევიან ყიდვა-გაყიდვაზე სიგნალების ტექნიკური ანალიზის საფუძველზე, როგორიცაა მაგალითად საიტი www.tradehard.com. მეოთხე, მსგავს კომპანიებში პირადი საბროკერო ანგარიშის გახსნისთვის საჭირო სანყისი კაპიტალი მერყეობს რამდენიმე ასეული დოლარის ფარგლებში, ხოლო საკომისიომ შესაძლოა მიაღწიოს 0.005%-ს გარიგების თანხიდან [1].

მიუხედავად იმისა, რომ დღეისათვის საქართველოს ფასიანი ქაღალდებით დაინტერესებული ინვესტორებისთვის მსგავსი სერვისი ხელმისაწვდომი არ არის, მისი განვითარების სისწრაფის გამო, მთელს მსოფლიოში, უნდა ვივარაუდოთ, რომ უახლოეს მომავალში საქართველოს ბაზარზეც გაჩნდებიან დისკაუნტ-ბროკერები.

თანამედროვე ინტერნეტ-ტრეიდიგის (ვაჭრობა ინტერნეტის მეშვეობით იგივე ონლაინ-

ვაჭრობა) ზოგადი დებულებები – ინტერნეტ-ტრეიდიგმა პირველად მოიპოვა პოპულარობა 90-იან წლებში, როგორც ტექნოლოგიამ, რომელიც საშუალებას იძლევა, გაამარტივოს და დააჩქაროს პროცესი კერძო ინვესტორების მიერ ფასიანი ქაღალდებით ოპერაციისას, ასევე როგორც ძალიან მომგებიანმა ბიზნესმა. საბოლოოდ, ამან გამოიწვია მსოფლიო საფინანსო ბაზრების ფუნქციონირების ეკონომიკური მოდელებისა და კონცეფციების გადასინჯვა, პრინციპულად ახალი კონკურენტული გარემოს წარმოქმნა, ტექნოლოგიური სტანდარტების შემუშავება, ახალი მოტამაშეების, სავაჭრო ადგილების და საფინანსო ინსტრუმენტების გაჩენა.

Online-ტექნოლოგიებმა დროულად მოუსწრო დისკაუნტ-ბროკერებს. ამ სიმბიოზის შედეგად ეს ბიზნეს-მოდელი აღმოჩნდა ეკონომიკურად მოთხოვნილი და მეტიც, ფაქტიურად შეიქმნა მომსახურების ახალი ბაზარი. ინტერნეტ-ტრეიდიგი, ისევე, როგორ ნებისმიერი ინტერნეტ-ბიზნესი, იზრდება ბრუნვის ხარჯზე. ამუშავდა შეკრული ჯაჭვი, რაც უფრო ნაკლებია საკომისიო და მარტივია ტექნოლოგია, მით მეტია კლიენტი, რაც იმას ნიშნავს, რომ მეტია ტრანზაქცია, მეტია მოგება, იმისდამოუხედავად, რომ საკომისიო მუდმივად მცირდება. ბროკერების გვერდით მაშინვე გაჩნდნენ ფინანსური ინფორმაციის მიმწოდებლები, დაიწყო ახალი ჟურნალების, წიგნების გამოცემა, იმართება კონფერენციები, იხსნება სასწავლო და კონსალტინგური ცენტრები და ა.შ. აღმოცენდა მომსახურებათა მთელი რიგი დარგი. მეორე მხრივ, ამ ბიზნესმა, რომელმაც აამოძრავა კლიენტთა ახალი ფენა. საფონდო ბაზარზე მიიზიდა კერძო ინვესტორების მასები. მოთხოვნა აქციებზე შეუქცევადად ზრდიდა აქციების კოტირებას, ხელს უწყობდა მაღალ ლიკვიდურობას და მიგვიყვანა საინვესტიციო ეიფორიამდე. ბევრი ანალიტიკოსი თვლის, რომ ეს ფენომენი იყო აშშ-ს საფონდო ბაზრის წინსვლის ძირითადი მიზეზი ბოლო წლებში.

მომხმარებელთა მხრიდან ამ მომსახურების მოთხოვნადობას ადასტურებს საფონდო ბირჟის რეაქციაც. მაგალითად, ცნობილი საბროკერო კომპანია Charles Schwab ჯერ კიდევ რამდენიმე წლის წინ იყო აუტსაიდერი. თუმცა, დროულად გაერკვა რა ტენდენციაში და გადაეწყო მომსახურების მიწოდებაზე ონლაინ-რეჟიმში, გახდა წამყვანი ონლაინ საბროკერო კომპანია მსოფლიოში. CharlesSchwab ახლა ემსახურება 3.3 მილიონ საინვესტიციო ანგარიშს

და ასრულებს დაახლოებით 180 ათას ტრანზაქციას დღეში [2].

აღსანიშნავია, რომ ინტერნეტ-ტექნოლოგიების დანერგვით შემცირდა საბაზრო სიტუაციებზე გადანყვეტილების მიღებისა და მათზე რეაგირების დრო ბაზრის მონაწილეების მიერ. გარიგებების რაოდენობის მკვეთრი ზრდის გამო გაიზარდა კაპიტალის ბრუნვა. საინვესტიციო სტრუქტურულმა ცვლილებებმა ახალ ტექნოლოგიებთან ერთად გამოიწვია ბაზრის ხასიათისა და დინამიკის ცვლილება. ტექნიკური ანალიტიკოსებიც კი საყოველთაოდ აღიარებენ, რომ ნაცადი და გატესტირებული მოდელები უკვე აღარ მოქმედებს. მსოფლიო საფინანსო ბაზრები აქტიურად გადადიან განვითარების ახალ „საცალო“ მოდელზე, გადაწყობენ რა თავის ინფრასტრუქტურას ინდივიდუალურ ინვესტორზე.

ვაჭრობის ორგანიზების ახალი პრინციპები მოითხოვს მათი ბრუნვის ახალი ინსტრუმენტებისა და წესები შემუშავებას. აშშ-სა და ევროპაში მკვეთრად აჩქარდა ახალი სავაჭრო ადგილების შექმნის პროცესი, მათ შორისაა ალტერნატიული სავაჭრო სისტემები (ATS) და ელექტრონული საკომუნიკაციო ქსელი (ECN), გაიზარდა კონკურენცია მათ შორის [3].

ვინაიდან ინტერნეტი მომხმარებელს წვდომის ერთი წერტილიდან შეუზღუდავი რაოდენობის ინტერაქტიული მომსახურების საშუალებას აძლევს, ამიტომ ბიზნესის განვითარება

(კერძოდ კი ინტერნეტ-ტრეიდინგის განვითარება) ეფუძნება „ფუნქციური სისრულის“ პრინციპს, რაც ნიშნავს, რომ კომპანიები ისწრაფვიან, თავიანთ საიტზე გააერთიანონ მომსახურებათა იმგვარი სრული კომპლექტი – საბანკო, საინვესტიციო, სადაზღვევო, საინფორმაციო, რომ კლიენტს არ გაუჩნდეს სხვა ფირმებთან ურთიერთობის საჭიროება.

ამგვარი სრული მომსახურების მქონე ფინანსური კომპანია, ფაქტობრივად, ღებულობს შესაძლებლობას, აკონტროლოს კლიენტის ნებისმიერი ფულადი ოპერაცია. ყოველივე ამის შედეგად ბროკერებისა და საბროკერო ფირმების საკმაო რაოდენობა იქცა პარტნიორად.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. <http://works.tarefer.ru/102/100423/index.html>
2. <http://www.aup.ru/books/i003.htm>
3. https://en.wikipedia.org/wiki/Electronic_trading
4. <http://www.radiotavisupleba.ge/content/>
ფასიანი ქაღალდების ბაზარი საქართველოში